
Arkivkode:

FU-sak: 14/12

Sak nr.:

Møte: 9.05.2012

Fakultetenes forskerutdanningsmeldinger 2011

1 Innledning

Som oppfølging av Handlingsplan for forskerutdanning 2008-2015 skal det årlig utarbeides en forskerutdanningsmelding. Denne bygger på rapporter fra fakultetene. Fakultetene har sendt inn sine forskerutdanningsmeldinger for 2011 innen fristen 15.4.2012 etter en mal der det er bedt om både statistiske oppgaver og kvalitative vurderinger, spesielt om fakultetenes måltall, strategiplaner og eventuelle problemer i forskerutdanningen. Måltallene er vurdert ut fra egne strategiplaner og UiBs overordnede strategi for forskerutdanningen. Resultatindikatorerne er basert på kravene til rapportering om forskerutdanningen til Kunnskapsdepartementet.

Meldingene skal inneholde kvalitative vurderinger av fakultetets arbeid med forskerutdanning og kvantitative presentasjoner, med vekt på samlet vurdering av resultater og områder som gis særlig prioritet. Fakultetene er bedt om å vurdere resultatoppnåelse fra året før i forhold til:

- Ressursbruk knyttet til gjennomføring av doktorgradsløpet.
- Status for oppfølging av inneværende års ambisjoner og prioriteringer: Er det spesielle utfordringer knyttet til å nå ambisjonene og hvilke virkemidler er tatt i bruk for å nå disse?
- Ambisjoner for 2012 og planlagte virkemidler for å nå disse målene og redusere risiki.

Fakultetet bes kommentere status for oppfølging av handlingsplan for forskerutdanning.

- Hvordan vurderes forholdet mellom forskerutdanning og forskningssatsinger ved fakultetet?
- Hvordan vurderes gjennomstrømmingen og gjennomføringen i forskerutdanningen og eventuelt hvilke tiltak ønsker fakultetet å prioritere i 2012 for å bedre gjennomstrømming og gjennomføring ønsker fakultet?
- Hvordan vurderes omfanget av underkjenninger og eventuelt hvilke tiltak for å hindre frafall og underkjenninger og for å heve kvaliteten vil fakultetet prioritere i 2012?
- Hvordan vurderes implementeringen av midtveisevalueringen?

- Hvilke erfaringer har fakultetet med veilederopplæring og eventuelt hvilke behov for veilederopplæring vurderes som viktig å fylle for å styrke veiledernes veiledningskompetanse?
- Hvordan vurderes innføringen av ph.d.- registrering og felles fremdriftsrapportering for ph.d.-kandidatene og hvilke eventuelle resultater har dette gitt i forhold til fakultetets helhetlige oppfølging av ph.d.-kandidatene?
- Hva er fakultetenes innsatsområder innen internasjonalisering, i henhold til egne plan- og strategidokumenter? Hva er fakultetets oppfølging av handlingsplan for UiBs internasjonale virksomhet?
- Hvilke tiltak planlegges i 2012 for å øke mobilitet i forskerutdanningen?

2 Resultater i forskerutdanningen i 2011

Det ble i 2011 kreert 254 nye doktorer ved Universitetet i Bergen, noe som er ny rekord og over måltallet på 250. Av de 254 doktorgradene var 247 ph.d.- grad og 7 dr. philos.- grad.

I Norge ble det totalt kreert 1327 nye doktorgrader i 2011, noe som er ny rekord og økningen er på 12 % fra året før. Det var særlig sterk økning i matematikk/naturvitenskap (25 %). NTNU hadde en økning på 29 %, UiO 2 %, UiTø 19 % og UiB 7 % økning fra 2010. UiB hadde 19 % av doktorgradene ved norske universitet i 2011. Tabell 2-1 nedenfor gir en oversikt over sentrale utviklingstrekk for de norske universitetene for årene 2008-2011.

Tabell 2-1 Antall avlagte doktorgrader, antall registrerte doktorgradskandidater totalt og antall nye avtaler 2008-2011 ved norske universiteter (Kilde: DBH)

	Indikatorer											
	Avlagte doktorgrader				Registrerte ph.d.-kandidater (høst)				Nye avtaler			
	År				År				År			
Universiteter	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
NTNU	314	259	260	335	2122	2235	2362	2381	441	378	351	308
Univ for miljø- og biovit	67	49	59	72	352	432	467	447	83	103	90	63
Univ i Agder	3	9	7	11	89	109	122	130	27	21	27	25
Univ i Bergen	233	223	237	254	1366	1401	1489	1467	210	183	183	199
Univ i Oslo	435	391	415	425	2532	2694	2824	2887	477	446	478	474
Univ i Stavanger	12	29	31	28	209	222	228	241	435	24	29	36
Univ i Tromsø	104	115	96	114	625	632	651	673	1116	121	113	113

Antallet registrerte doktorgradskandidater har en svak nedgang fra 2010 til 2011 for UiB, fra 1489 til 1467, mens NTNU, UiO og UiTø har en liten oppgang i samme periode. Når det gjelder nye doktorgradsavtaler har UiB hatt en framgang – fra 183 til 199, mens UiO og NTNU har færre enn året før og UiTø har samme nivå som i 2011.

Tabell 2-2 nedenfor viser hvor stor andel av doktorgradskandidatene som har fullført innen seks år. Foreløpige tall for 2011 viser liten forskjell mellom universitetene. I 2009 og 2010 lå UiB klart framfor de andre universitetene og hadde en gjennomføringsprosent på hele 78 %. Tallene for 2011 viser at forskjellene nå har jevnet seg ut og at UiB har fått en lavere gjennomføringsprosent en tidligere år. Grunnen til endringene ligger trolig i at tallene for 2008-2010 er laget på en annen måte enn for 2011. Mens 2011-tallene er basert på

individdata (hvem som startet i 2005 og hvor mange av disse er ferdig) er tallene for 2008-2010 er basert på aggregerte tall for opptak og fullføring.

Tabell 2-2 Nasjonal sammenligning for gjennomføringsprosent (Kilde: DBH)

Institusjon/År	2008	2009	2010	2011
NTNU	69,5	68,7	61,7	67
UiB	70,1	78,5	77,9	67
UiO	69,5	75,9	68,6	67
UiTø	51	68	62,6	69

2.1 Resultatindikatorene og fakultetenes resultater for 2011

Totalbildet for UiB er gjennomgående positivt med det høyeste antallet kandidater ved UiB noensinne og laveste gjennomsnittlig tidsbruk for dem som avlegger doktorgraden. Alle fakultetene rapporterer om lavere netto gjennomføringstid enn fire år i 2011, selv om SV-fakultetet sier at det kan bli vanskelig å opprettholde dette nivået på grunn av at fakultetet er i gang med å få kandidater som har gått ut over finansieringsperioden til å avslutte doktorgraden i 2012, og at mange av disse har lange tidsløp, som vil påvirke gjennomsnittstallene.

De 254 doktorgradene ved UiB ble avlagt av 140 menn og 114 kvinner. 89 (35 %) av doktorandene var fra utlandet og kom fra 40 forskjellige land, 40 fra Europa, 30 fra Asia, 15 fra Afrika og 4 fra Nord- og Sør-Amerika. Fordelingen av doktorgradene er som tabellen nedenfor viser 94 ved MN, 87 ved MOF, 25 ved HF, 22 ved PSYK, 18 ved SV og 8 ved JUR fakultet. UiBs økning fra 2007-2011 er på 27 %.

Tabell 2-3 gir en samlet oversikt over de viktigste resultatindikatorene. Disse vil bli kommentert separat på bakgrunn av egne tabeller nedenfor.

Tabell 2-3 Resultatindikatorer 2011 (Kilde: DBH)

Resultatindikator 2011	HF	MOF	MN	SV	JUS	PSYK
Totalt antall avlagte doktorgrader	25	87	94	18	8	22
Antall uteksaminerte ph.d.-kandidater pr. vitsk årsverk	0,15	0,49	0,42	0,15	0,23	0,31
Antall nye doktorgradsavtaler	22	89	38	27	9	14
Antall aktive ph.d.-kandidater	187	513	427	174	39	127
Tilsette i dep.fin stip.stillinger	73,7	128	122	53,4	26	34,1
Tilsette i forskningsråds- og andre eksterntfinansierte stillinger	10	30	71	14,3	5	17
Gjennomstrømming på disputerte ph.d.-kandidater-Gj.netto år	3,4	3,2	3,6	3,85	3,0	3,5

Tabell 2-4 Antall disputaser ved fakultetene, måltall, resultat og prognose

FAKULTET	2011		2012
	Måltall	Resultat	Fakultetenes prognoser
HF	25	25	25
MOF	80	87	85
MN	80	94	75
SV	25	18	25
JUS	8	8	9
PSYK	20	22	22
Totalt UiB	238	254	241

UiB nådde som nevnt ovenfor for første gang det langsiktige målet universitetet har hatt om 250 doktorgrader, og MN og MOF står for hele 181 av disse. MOFs produksjon av nye doktorander i 2011 lå over måltallet, og fakultetet forklarer økningen med at Samarbeidsorganets finansiering med stipend til ph.d.-kandidater har gitt gode resultater både for 2010 og 2011.

Med et måltall på 241 for 2012 basert på fakultetenes prognoser vil kandidattallet kunne komme under UiBs måltall på 250. Det er spesielt MN fakultetet som oppgir lavere forventet antall doktorander, noe som henger sammen med at den eksterne finansieringen har gått ned, spesielt fra Forskningsrådet.

Tabell 2-5 Gjennomstrømningstid for ph.d.-kandidater 2010 og 2011

Gjennomstrømningstid for oppnådd doktorgrad for ph.d.-kandidater som disputerte i 2010 og 2011, antall år nettotid		
FAKULTET/ÅR	2010	2011
HF	3,1	3,4
MOF	3,9	3,2
MN	3,4	3,6
SV	4,6	3,85
JUS	3,0	3,0
PSYK	5,3	3,5
Totalt	3,8	3,5

Gjennomstrømningstiden til ph.d.-kandidatene beregnes ut fra tiden fra finansieringsstart til innlevering av avhandling. Permisjoner, perioder med pliktarbeid og sykemeldinger er trukket fra. UiB har forbedret nettotid til doktorgraden i 2011, og MOF, SV og PSYK har forbedret gjennomstrømningstiden fra 2010. Netto gjennomstrømningstid er lavest på JUS og høyest på SV, men alle fakultetene er under fire år. Fakultetene melder at det er vanskelig å skaffe oversikt over eksternt tilsatte kandidaters tidsbruk. Det har vært forsøkt å legge om innhenting av slike data fra kandidatenes arbeidsgivere til ph.d. -kandidatene direkte, slik at de ved den halvårslige registreringen selv må melde inn eventuelle tidsavbrudd i form av permisjoner, sykemeldinger og pliktarbeidsperioder. PSYK har styrket oppfølgingen av kandidater som går ut over tidsrammen.

Tabell 2-6 Antall nye doktorer per vitenskapelige årsverk

Antall nye doktorer per vitenskapelig årsverk	2010	2011
HF	0,12	0,15
MOF	0,53	0,49
MN	0,36	0,42
SV	0,18	0,15
JUS	0,20	0,23
PSYK	0,29	0,21
Gjennomsnitt	0,28	0,28

Antall uteksaminerte i forhold til antall vitenskapelige årsverk på MOF og MN tilsier at en større andel av de vitenskapelig ansatte ved disse fakultetene er involvert i forskerutdanningen enn hva tilfellet kan være ved de andre fakultetene.

Fakultetene trekker frem modellen med fler-veiledersystem som viktig for å sikre kandidatene god veiledning. Fakultetene søker i større grad å fordele veilederansvaret på flere av sine vitenskapelige ansatte og bruker både forskergrupper og fler-veiledersystem.

MN, MOF og PSYK har innført en ordning med minst to veiledere for nye doktorander. SV melder at de vil arbeide for at kandidatene i større grad tilbys to veiledere. HF ønsker å gi kandidatene sterkere tilknytning til forskergrupper. Utlysningstekster utformes i større grad i tilknytning til fakultetenes forskergrupper og ved PSYK mener en at dette på sikt vil bidra til å øke de vitenskapelige ansattes deltakelse i veiledning av kandidater.

Tabell 2-7 Nye doktorgradsavtaler (DBH tall som kan avvike fra UiB tall pga. registreringspraksis)

Antall nye avtaler	2010	2011
HF	34	22
MOF	94	89
MN	26	38
SV	27	27
JUS	6	9
PSYK	19	14
Totalt UiB	206	199

Antall nye doktorgradsavtaler rapporteres årlig til Kunnskapsdepartementet via DBH. Tallene som er oppgitt her er tatt fra DBH. Fakultetene sier at det er til dels store avvik fra deres egne oversikter på nye doktorgradsavtaler for 2011. Dette har fakultetene påpekt også for tidligere år, slik at 199 oppgitte nye avtaler i DBH ved UiB kan være for lavt. Et eksempel på et slikt avvik er MN sitt tall på 38 i DBH, mens FS har 47 nye avtaler, og instituttene rapporterer om 76 i sine oversikter. MN sier at årsaken er at mange er registrert mot slutten av året. Fakultet med mange eksternt tilsatte kandidater kan ofte først gi opptak en stund etter tilsetting, slik at tilsetting og opptak kan falle på to forskjellige år. Det er verd å merke seg at av MOFs 89 nye doktorander i 2011 var kun 21 UiB-finansierte kandidater.

Antall nye avtaler er en god indikator på UiBs potensiale for fremtidig produksjon av nye doktorer. PSYK ser for seg at en økning i antall nye avtaler for 2012 også gitt flere utlysninger

ved fakultetet. MN sier at det er en økning i antall søkere med utenlandsk utdanningsbakgrunn både m.h.t antall søkere og antall opptatte kandidater, som også er med på å forlenge behandlingstiden og dermed en forskyvning i tid mellom finansieringsstart og opptakstidspunkt.

Tiltaket i Handlingsplan for forskerutdanning om tilsetting og opptak i en og samme prosess etterlyses av MOF, fordi dette kan gi raskere behandlingstid av søkere til forskerutdanningen samt at en da i større grad ville kunne rapportere mer reelle tall til DBH over nye avtaler. SV og HF melder at de har lagt til rette for tilsetting og opptak i én prosess for stipendiattilsettinger. UiB sentralt vil nå ta tak i dette tiltaket slik at det blir implementert ved samtlige fakultet.

Tabell 2-8 Antall aktive doktorgradskandidater

<i>Antall aktive doktorgradskandidater</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
<i>HF</i>	<i>184</i>	<i>187</i>
<i>MOF</i>	<i>503</i>	<i>513</i>
<i>MN</i>	<i>449</i>	<i>427</i>
<i>SV</i>	<i>177</i>	<i>174</i>
<i>JUS</i>	<i>41</i>	<i>39</i>
<i>PSYK</i>	<i>135</i>	<i>127</i>
<i>Totalt UiB</i>	<i>1489</i>	<i>1467</i>

Antall aktive kandidater viser til antall kandidater som er tatt opp til doktorgrad, selv om finansieringsperioden kan ha gått ut. I tillegg inkluderer disse tallene også kandidater som i løpet av 2011 har levert inn avhandling og venter på disputas, og kandidater som har fått underkjenning og venter på ny behandling. Flere fakultet melder at det er en økende andel av de aktive kandidatene som ikke lenger har finansieringsgrunnlag fordi finansieringsperioden har gått ut.

MN sier at DBH oppfører et høyt antall gamle avtaler i 2011, men at disse beregnes ut fra bruttotid. Fakultetet vil gjennomgå gamle avtaler for å finne ut hvilke sammenhenger som gjelder.

SV melder at de de senere årene har satt større fokus på oppfølging av kandidater på overtid fra perioden med doktorgradsfinansiering. Dette innebærer at kandidaten er forsinket av ulike årsaker (ikke sykdomsrelaterte periode eller pliktarbeid) og ikke har fått levert avhandling innen finansieringsperiode og tilsettingsperiode går ut. Forsinkede kandidater binder opp veiledningsressurser og også øvrig infrastruktur i fagmiljøene. HF, JUS og SV melder at de vil arbeide med å få ned tallet på kandidater uten finansiering og slette kandidater som reelt sett er ute av forskerutdanningen fra registrene.

Tabell 2-9 Tilsatte i departementsfinansierte stillinger, UiB-stipendiater

<i>Tilsatte i dep.finansierte stillinger, årsverk</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
<i>HF</i>	<i>78,5</i>	<i>73,7</i>
<i>MOF</i>	<i>124</i>	<i>128</i>
<i>MN</i>	<i>125</i>	<i>122</i>
<i>SV</i>	<i>44,9</i>	<i>53,4</i>
<i>JUS</i>	<i>24</i>	<i>26</i>
<i>PSYK</i>	<i>33,3</i>	<i>34,1</i>
<i>Totalt UiB</i>	<i>428,0</i>	<i>437</i>

Tabell 2-10 Tilsatte i Forskningsråds- og andre eksternfinansierte stipendiatstillinger

<i>Tilsatte i NFR og eksternt finansierte stillinger, årsverk</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
<i>HF</i>	<i>10,7</i>	<i>10</i>
<i>MOF</i>	<i>35,7</i>	<i>30</i>
<i>MN</i>	<i>101</i>	<i>71</i>
<i>SV</i>	<i>12,8</i>	<i>14,3</i>
<i>JUS</i>	<i>5</i>	<i>5</i>
<i>PSYK</i>	<i>21</i>	<i>17</i>
<i>Totalt UiB</i>	<i>186,2</i>	<i>147</i>

Denne tabellen viser antall Forskningsrådsfinansierte stipendiatstillinger og antall eksternt finansierte stillinger ved UiB i 2010 og 2011. Dette inkluderer altså kun årsverk for kandidater med tilsettingsforhold ved UiB.

MN har 18 kandidater registrert med finansiering fra andre kilder i 2011, blant annet fra Kvoteordningen og EU, og vil arbeide for å styrke rekrutteringen fra disse ordningene og også fra ordningen med Nærings-ph.d.

Fakultetene understreker at det anvendes store ressurser på eksternt tilsatte kandidater i forskerutdanningen, kandidater som ofte ikke har arbeidsplass ved UiB, men som benytter veilederressursene og også i perioder infrastrukturen til UiB. Disse kandidatene krever ekstra oppfølging både faglig og administrativt og utgjør for de fleste fakultet en betydelig andel av kandidatporteføljen.

En sammenligning av totalantallet for tilsatte stipendiater ved UiB med antall aktive kandidater viser at spesielt MOF og MN har mange doktorander finansiert av en annen institusjon, henholdsvis 69 % ved MOF og 55 % ved MN.

3 Oppfølging av Handlingsplan for forskerutdanning

3.1 Fakultetenes planer og tiltak

Fakultetene har utarbeidet egne oppfølgingsplaner for handlingsplan for forskerutdanning. HF arbeidet med revisjon av forskerutdanningen gjennom hele 2011 og en ny organisering

ble vedtatt i desember, med opprettelse av et organ for forskerutdanningen på fakultetsnivå- FFU fra 1.1.2012. Forholdet mellom institutt og fakultet er endret, slik at ingen forskerskoler ligger direkte under fakultetet f.o.m. 1.1.2013. Et mål for endringene er at veilederfunksjonen skal stå sentralt samtidig som et krav i handlingsplanen er at alle kandidater skal knyttes til gode fagmiljøer, enten til en forskergruppe eller en forskerskole.

Generelt for fakultetene er at de alle har hatt fokus på å bedre gjennomstrømningstiden for ph.d.-kandidatene samt at en helhetlig oppfølging av ph.d.-kandidatene er blitt innført med ph.d.-registrering, elektronisk fremdriftsrapportering og midtveisevaluering.

To fakultet har opprettet egne stipendiatforum/ utvalg (HF, JUS) for å styrke stipendiatenes innflytelsesmuligheter i forskerutdanningen ved fakultetet, samt å skape et miljø rundt stipendiatene. Det psykologiske fakultet oppfordrer doktorandene til å etablere stipendiatutvalg. De fleste fakultet gjennomfører oppstartsseminar for nye kandidater med fokus på rettigheter og plikter i forskerutdanningen i tillegg til forventninger og muligheter for mobilitet og utenlandsopphold som en del av forskerutdanningen. JUS har medarbeidersamtaler for eksternt tilsatte kandidater for å styrke oppfølgingen av denne gruppen.

MN nevner som eksempler på tiltak som er gjennomført for å styrke doktorgrads-utdanningen: bruk av to veiledere, utenlandske professor II i ph.d.-veiledningen, tilknytning til forskergrupper, utnyttelse av internasjonale nettverk og god uttelling i konkurranse om eksternt finansierte stipendiatstillinger. I løpet av 2012 skal MN gjennomføre en egevaluering av fakultetets forskerskoler. Fakultetet ønsker at UiB skal etablere klarere retningslinjer for forskerskoler. PSYK fakultet sier at dersom Universitetet i Bergen skal kunne videreføre sine ambisjoner om å være et internasjonalt synlig forskningsuniversitet vil det være behov for å tilføre forskerskolene driftsmidler og øremerkede administrative og faglige ressurser.

Forskningsutvalget behandlet sak om evaluering av forskerskoler (FU 29/11) i 2011 og sluttet seg til arbeidsgruppens forslag om en videreføring av forskerskolene ved UiB, og vedtok at det skal utarbeides et felles sett av kriterier for opprettelse av forskerskoler i samsvar med høringsuttalelsene, og videre at Forskningsadministrativ avdeling i samarbeid med fakultetene skal utarbeide en konkretisering av minstekrav med vekt på finansiering og rapportering. Dette arbeidet er i gang.

HF, PSYK, MN og MOF har flere forskerskoler, både nasjonale og lokale, som ph.d.-kandidatene knyttes til. Fakultet med forskerskoleerfaring viser til at forskerskolene er viktige for kvaliteten på forsknings- og læringsmiljøet til kandidatene. Forskerskolene styrker samhold mellom kandidatene og tilfører dem et faglig utbytte. JUS har i 2011 vedtatt å legge om sin tidligere forskerskole i rettsvitenskap med endringer av spesielt opplæringsdelen i forskerutdanningen. JUS er som en forlengelse av dette arbeidet i gang med å vurdere felles nordisk samarbeid om forskerutdanningskurs innen ulike rettsvitenskapelige områder.

3.2 Forholdet mellom forskerutdanningen og forskningssettingene ved fakultetene

Forskerutdanningen ansees som den viktigste utdanningen ved UiB og for enkelte fakultet ansees den også som den mest ressurskrevende utdanningen. På grunn av den nære

tilknytningen mellom forskningssettings og forskerutdanningen understreker flere fakultet (MN, SV, PSYK) viktigheten av at eksternt tilsatte kandidater også tilknyttes aktive forskergrupper og at doktorgradsprosjekter utvikles i større grad i tilknytning til den forskningskompetanse fagmiljøene har og deres forskningssettings. Det er interessant å legge merke til at MN oppgir at 56 % av kandidatenes avhandling er del av et større forskningsprosjekt.

SV har overlatt til grunnenhetene å lyse ut stillinger selv og det er fortsatt en tendens til å lyse ut stillingene åpne. PSYK peker på at det er en utfordring å skulle veilede kandidater innen forskningsområder som ikke har en klar strategisk forankring til forskningssettingsene.

3.3 Fakultetenes vurdering av gjennomstrømning og gjennomføringstid og tiltak for forbedringer

Arbeidet med å forbedre gjennomstrømningstiden til ph.d.-kandidatene har gitt resultater. Fakultetene ser utfordringer med den lavere progresjonen blant eksternt tilsatte kandidater enn for kandidater med UiB-tilsetning. Flere fakultet nevner at fremdriftsrapporter og midtveisevalueringer kan bidra til at kandidater kan bli ferdige innen finansieringsperioden går ut.

Det er også gjennomført en rekke andre tiltak. MN har innført kurs i akademisk skriving for at kandidatene skal komme i gang med skrivingen tidlig å få en god progresjon. JUS har innført en egen fadderordning for nytilsatte stipendiater for å sikre rask integrasjon i det faglige og sosiale miljøet, samt rask informasjonsflyt vedrørende praktiske ordninger og administrative forhold som berører stipendiatens arbeidssituasjon. I tillegg har JUS etablert tilbud om språkvask og oversettelse av avhandlingen.

Fakultetene vil opprettholde innsatsen med den administrative oppfølgingen av kandidatene i form av ph.d.-registrering og fremdriftsrapportering samt etablering av administrative kontaktpersoner for ph.d.-kandidatene i grunnmiljøene. Psyk.fak. innførte i 2011 oppstartsmøte for nye kandidater en gang i semesteret. Fakultetet ser det som ønskelig med en smidig overgang fra master/profesjonsstudium til ph.d., og vil delta dersom UIB legger til rette for en ordning som kan gjøre en slik overgang så smidig som mulig.

3.4 Tydeliggjøring av krav til avhandling basert på artikler

Flere og flere ph.d.-kandidater velger å skrive en avhandling basert på artikler. Kandidatene skriver også en sammenstilling (kappen) som innledning til artiklene som inngår i avhandlingen. Under Forskningsutvalget behandling av fakultetenes forskerutdanningsmeldinger for 2010 ble det fra flere fakultet pekt på at PhD. kandidater ved i flere fagmiljøer og ved flere fakultet møter store utfordringer og problemer med sammenskriving av avhandlingen, den såkalte «kappen», der avhandlingens enkelte deler, f. eks. et antall godkjente artikler, skal skrives sammen og gis en faglig sammenhengende og helhetlig framstilling. Som et første skritt ble spørsmålet om "kappen" lagt fram for utvalget som egen sak (FU 25/11), med sikte på en gjennomgang av situasjonen og for å starte arbeidet med å utforme tiltak som både kan redusere antall underkjenninger og øke gjennomstrømmingen i forskerutdanningen ved UIB. Forskningsutvalget vedtok at fakultetene oppfordres til å utarbeide retningslinjer for sammenskriving av artikkelbaserte PhD avhandlinger i samsvar med sine fagtradisjoner.

Det psykologiske fakultet har utarbeidet retningslinjer på norsk og engelsk som omhandler sammendraget (kappen) i avhandlinger skrevet i artikkelformat. MOF vil lage tydeligere retningslinjer for hvilke krav som stilles til denne sammenstillingen, da de har hatt enkelte underkjenninger fordi denne ikke var av tilfredsstillende kvalitet.

3.5 Midtveiseevalueringer

Fakultetene har nå innført midtveiseevalueringer i form av et seminar hvor kandidaten presenterer egne resultater og progresjon i forhold til både forskningsprosjekt og opplæringsdel. Tilbakemeldingene er positive. Veiledere har også hatt utbytte av denne ordningen selv om det innebærer ekstra forberedelser. Fakultetene har utformet rammer for ordningen. Det psykologiske fakultet har lagt midtveiseevalueringen til forskerskolene, og evaluerte i 2011 ordningen og fant at den var for ressurskrevende. FFU ved fakultet vil derfor utarbeide nye kriterier som nedskalere ressursbruken i midtveiseevalueringene noe.

MOF har utarbeidet egne retningslinjer for midtveiseevaluering og gir ett studiepoeng uttelling for gjennomført midtveiseevaluering. Det arrangeres som et eget seminar.

Syv av åtte institutt ved fakultetet har gitt tilbakemelding om at midtveiseevalueringer fungerer godt. Fakultetet skriver i sin melding: "Tilbakemeldingane frå både rettleiarar og kandidatar er gode. Midtvegsevaluering krev ressursar for alle partar, men ein ser nytteverdi og resultat av å gjennomføra det. Etter å ha gjennomført midtvegsevaluering eit par gonger har eit institutt evaluert sin eigen organisering av midtvegsevaluering for å optimalisera tidsbruken. Sidan institutta har varierende tal på kandidatar knytt til seg, vil kva organisering som er mest hensiktsmessig variere. Eit institutt gjev melding om at ordninga opplevast som meirarbeid for både kandidat og rettleiar, og ser lite utbytte av midtvegsevaluering. Instituttet ønskjer ein evaluering av ordninga. Det er tidligare bestemt at fakultetet skal evaluera ordninga med midtvegsevaluering hausten 2012."

SV innførte ordningen i 2011 og forventer en realistisk tidsplan for ferdigstilling av forskerutdanningsløpet og for kandidater som ikke tilfredsstiller progresjonskravene, en tidsavgrenset individuell tiltaksplan/oppfølgingsplan. Ved enkelte institutt på MN er det tilbud om medarbeidersamtaler for doktorgradskandidatene. Også JUS praktiserer medarbeidersamtaler.

3.6 Veilederopplæring – behov for styrking av veilederkompetanse

Behovet for styrket kompetanse knyttet til veiledning av forskerutdanningskandidater ble behandlet i UiBs handlingsplan for forskerutdanning, det det ble slått fast at «veiledere må tilbys kurs og møteplasser for erfaringsutveksling om veilederrollen». For en nærmere konkretisering av et eget opplæringsprogram og etter initiativ fra prorektor Berit Rokne, ble en referansegruppe oppnevnt i tilknytning for å utarbeide en ny kursplan i forskningsveiledning. Den nye kursplanen erstatter en tidligere kursplan i forskningsveiledning som også inkluderte veiledning på Mastergrad. Den nye planen gjelder kun doktorgradsnivået og har som overordnet mål å: "Bidra til å styrke den enkelte vitenskapelige ansattes kompetanse i forhold til veiledning av doktorgradskandidater." Kursplanen beskriver delmål, læringsutbytte og omtaler undervisningsmetoder/arbeidsform samt prosjektarbeidet som inngår i kurset. Kursplan og modul i forskerveiledning ble behandlet i Forskningsutvalget (FU-

sak 03/12) gjorde følgende vedtak: "Forskningsutvalget ser positivt på forslag til kursplan I forskningsveiledning og ber om at igangsetting skjer raskt og i et omfang det er ressurser til."

Enkelte fakultet har i 2011 organisert veilederseminar for alle veiledere ved fakultetet, andre fakultet har lagt dette ansvaret til grunnenhetene, institutter og/eller forskerskoler. Veilederoppgavene er prioritert ved fakultetene, og en ønsker en styrket veilederopplæring i form av kurstilbud gjennom Program for universitetspedagogikk ved UiB. Kapasiteten er i dag ikke tilstrekkelig, og en økt bruk av fler-veiledermodellen i veiledningen vil øke etterspørselen etter veilederopplæring. Det psykologiske fakultet har for 2012 avsatt budsjettmidler til oppstart av et utviklingsprogram for yngre forskningsledere. Et viktig tema er veilederrollen og utvikling av gode modeller for veiledning.

3.7 Innføring av ph.d.-registrering og elektronisk fremdriftsrapportering

Fakultetene melder at de har hatt mye arbeid med å innføre registrering for ph.d.-kandidatene, og at dette har gitt gode resultater i form av bedre oversikter over aktive kandidater, kontaktadresser, og muligheten til å kunne følge opp kandidater bedre. Ph.d.-registreringen har også vært innført med tanke på å gi kandidatene bedre oversikt med opplæringsdelen og godkjente kurs og eksamener.

MOF rapporterer at 438 av 513 kandidatar (85 %) gjennomførte ph.d.-registreringa våren 2012. Fakultetet skriver i sin melding: "Ein ser at talet på kandidatar som gjennomfører ph.d.-registreringa er aukande. Våren 2011 var det 335 som registrerte seg og hausten 2011 var det 407. Sidan det ikkje har direkte konsekvensar å late vere og gjennomføra ph.d.-registreringa, er det er til dels vanskeleg å motivere alle kandidatar som er ferdige med opplæringsdelen til å logge seg inn og gå gjennom registreringa kvart halvår. Fakultetet er likevel nøgd med at tala er stigande. Eit institutt gjev tilbakemelding om at tekniske utfordringar relativt ofte dukkar opp ved registrering. Fakultetet ser fram til lanseringa av Studentweb3, og håpar at den nye versjonen vil vere betre tilrettelagt for ph.d.-kandidatar enn noverande løysing er."

Elektronisk fremdriftsrapportering har i stor grad vært en suksess for fakultetene som har spart ressurser på det administrative innsamling- og systemiseringsarbeidet. Fakultetene og instituttene har tilgang til en database med alle rapporter fra både veileder og kandidat hvor de kunne aggregere data og lage rapporter på fremdriftsrapporteringen. Elektronisk fremdriftsrapportering har nå blitt benyttet i to år ved UiB. Dette gir etter hvert veldig god informasjon om hvor i løpet kandidatene befinner seg. Dermed er det også realistisk å innføre tiltaket fra handlingsplanen hvor kandidater på overtid må legge frem en realistisk plan for slutføring seinest et år etter at finansieringsperioden er ferdig.

4 Forskningsdirektørens kommentarer

Universitetet nådde i 2011 et nytt toppnivå for antall kreerte doktorer, og har også framgang på andre viktige måltall som for eksempel gjennomstrømmingstid. Fakultetene gir gode tilbakemeldinger og forskerutdanningen er kommet i et godt spor, spesielt når det gjelder netto tidsbruk for dem som avlegger doktorgraden og administrative rutiner for registrering og rapportering og bruk av midtveisevalueringer. Opplegg for veilederopplæring er i gang ved fakultetene. Arbeidet med UiBs Handlingsplan for forskerutdanningen prioriteres høyt,

og det er tatt betydelige faglige og administrative løft for å styrke forskerutdanningen over flere år. Gjennom 2011 og innover i 2012 er nye og viktige tiltak i ferd med å implementeres som veilederopplæring og utarbeidelse av minstekrav for forskerskoler.

Fakultetene har gitt dekkende beskrivelser av de fleste saksfelter i forskerutdanningen, men tiltak til å øke internasjonaliseringen i forskerutdanningen, gjennom for eksempel økt mobilitet og økt deltakelse i arbeidet med akademiske fellesgrader ikke er like systematisk rapportert for 2011 av alle fakultetene, og ber derfor om slike rapporter i neste års forskerutdanningsmeldinger. Fakultetenes rapporter viser at de har kommet langt i å kvalitetssikre de indikatorene Kunnskapsdepartementet skal ha, men at det er noen spesielle utfordringer med registeropplysninger for eksternt tilsatte.

Alle fakultetene har meldt inn ulike utfordringer knyttet til oppfølging av ph.d.-kandidater med eksternt tilsetning. Dette gjelder både i forhold til progresjonsoppfølging, tilgang til informasjon om permisjoner og eventuelle fravær i tillegg til viser det seg hos enkelte fakultet at denne gruppen også ofte er representert i kandidater som går lang tid i forskerutdanningen etter endt finansieringsperiode samt at de også utgjør en større andel av de som blir underkjent. Med innføring av en helhetlig oppfølging av kandidatene med ph.d.-registrering, fremdriftsrapportering og midtveisevaluering er det lagt til rette for en god progresjon for alle kandidater. I tillegg er det viktig med andre tiltak som medarbeidersamtaler, akademisk skriving og etablering av sosiale nettverk for å motvirke en eventuell lav progresjon. Ettersom denne gruppen med eksternt tilsetning utgjør en betydelig andel av UiBs portefølje er det viktig at fakultetene avdekker hvilke utfordringer denne gruppen representerer.

UiBs måltall for 2012 på 250 nye doktorgrader. Fakultetene melder at de har en realistisk plan om å kunne nå 241 nye doktorgrader i år. Utviklingen må følges nøye for å se om dette er første ledd i en nedadgående trend i rekrutteringen av nye doktorander. UiB sitt mål om at 70 % av kandidatene tatt opp til forskerutdanningen seks år tidligere skal ha disputert i 2012 er et ambisiøst mål med tanke på fakultetenes gamle avtaler.

Skal målet for eksternt finansierte stillinger nås må en få en betraktelig økning av eksternt finansierte prosjekter som inkluderer finansiering av rekrutteringsstillinger. Dette kan skje gjennom økt deltakelse i Forskningsrådets programmer, i EU-forskningen, spesielt Marie Curie og ERC og i andre finansieringsordninger, som ordningen med Nærings-ph.d.

Saken legges frem for Forskningsutvalget med følgende forslag til **vedtak**:

Utvalget tar fakultetenes forskerutdanningsmeldinger til orientering.

5 Vedlegg : Momenter fra fakultetenes forskerutdanningsmeldinger

5.1 Det humanistiske fakultet

Fakultetet nådde måltallet på 25 kandidater i 2011, etter noen relativt dårlige år med gjennomførte disputaser. Fakultetet hadde fire underkjente avhandlinger i 2011 mot ti i 2010. Alle fire refuserte ved første gangs innlevering var dr. philos. Det brukes for lang tid til bedømmelse til disputas, i gjennomsnitt 5,7 måneder, med 12,7 måneder som lengste tidsspenn. Fakultetet vil sette i verk tiltak for å få ned tiden mellom innlevering og disputas. Fakultetet innførte midtveisevaluering fra våren 2011 for alle ph.d.-kandidater som startet forskerutdanningen i 2009, og vil evaluere opplegget i løpet av 2012.

Fakultetet melder om økende interesse for cotutelle- avtaler med utenlandske institusjoner. I 2011 hadde 18 av de aktive kandidatene utenlandsopphold av minst en måneds varighet og fakultetet har som mål at flest mulig av kandidatene skal ha et utenlandsopphold i løpet av forskerutdanningen.

5.2 Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Fakultetet har stor bekymring for nedgangen i antall Forskningsrådsfinansierte kandidater, som gikk tilbake med 31 i løpet av 2011 og 54 de to siste årene og fakultetet har pr. 2012 "bare" 74 NFR stipendiater, 17 % av totalt antall aktive kandidater. Fakultetet har sett en nedgang i antall nye avtaler de siste årene, og regner med at det vil slå ut i kandidatproduksjonen allerede i 2012. Fakultetet har derfor en ambisjon om 75 kandidater i 2012, mot 94 kreerte i 2011.

Fakultetet arbeider med å vurdere engelskkravet for utlendinger som tas opp på doktorgrad. I dag er det lavere krav for ph.d-kandidater i engelsk enn for opptak til mastergrad. Høsten 2011 ble det satt ned en arbeidsgruppe med representanter fra fakultet og institutt på tvers av de administrative gruppene som er involverte i ph.d.-utdanningen. Rutiner både for ansettelse og oppstart vil bli gjennomgått i løpet av våren 2012.

5.3 Det medisinsk-odontologiske fakultet

Fakultetet har 513 aktive kandidater i 2011, mange med ekstern finansiering og ekstern arbeidssted og mange som deltidsstudenter. MOF har en nedgang på Forskningsrådsfinansierte stipendiatstillinger fra 36 i 2010 til 30 i 2011. Fakultetet har innført at alle nye kandidater får oppnevnt minst to veiledere. Fakultetet har seks forskerskoler og skal evaluere ordningen i løpet av 2012. MOF har gjennomført en rekke tiltak for å bedre gjennomstrømningen og gjennomføringen. For å korte ned tiden mellom innlevering og disputas er det anledning til å levere avhandlingen i pdf-format. UiB-finansierte stipendiater kan søke om støtte til forskningsopphold i utlandet, og kan få inntil 6 studiepoeng godkjent fra kurs ved utenlandsk institusjon.

Fakultetet arrangerte i april 2012 ORPHEUS – konferansen innen biomedisin og helsefag, som arbeider med standarder for å kvalitetssikre ph.d.-graden i biomedisin og helse i Europa og styrke karrieremulighetene for ph.d.-kandidater.

5.4 Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Gjennomsnittlig netto tidsbruk for første gang under 4 med 3,85 år. Flere av instituttene er i gang med deltakelse i nettverksforskerskoler (velferd, arbeid, migrasjon) eller nasjonale opplegg (sosialantropologi). Fakultetet har spesiell oppmerksomhet mot underkjenning av doktorgrader og den lange tiden mellom innlevering, bedømming disputas.

5.5 Det juridiske fakultet

Fakultetet har faset ut Forskerskolen i rettsvitenskap og tilbyr nå to årlige forskerkurs av 10 studiepoeng. Tiltak for å etablere årlige studentkull er benyttet. Fakultetet søker å bedre rekrutteringen til forskerutdanningen ved egne stipend til studenter som vil skrive masteroppgave på 60 studiepoeng. Fakultetet har flere punkt i strategiplanen for å styrke internasjonalisering i forskerutdanningen ved fakultetet.

5.6 Det psykologiske fakultet

Fakultetet har en ordning der vitenskapelige ansatte som veileder inntil to ph.d.-kandidater får dette medregnet som tellende for undervisningsplikten i stillingen. Fakultetet har allokert treårige professor II-stillinger til forskerutdanningen.

Fakultetet gir også årlige tilskudd til gjennomføring av kurs med eksterne forelesere til forskerskolene. Fakultetet arbeider med å få tilsetting i stipendiatstillingene hurtigere enn til nå.

De første kandidatene i dobbeltkompetanse-ordningen har levert sine avhandlinger og fakultetet har inngått nye avtaler med helseforetak og andre samarbeidspartnere for tilrettelegging for kliniske stillinger i ph.d. -utdanningen.

Fakultetet rapporterer om tiltak for å stimulere til økt søknad til NFR og EUs rammeprogram og har avsatt øremerkede midler til stimulerings tiltak knyttet til frikjøp av forskere som utvikler og fremmer slike søknader. Fakultetet har registrert en nedgang i netto tidsbruk fra 5,3 år i 2010 til 3,5 år i 2011 og ber om skjerpet samordnet registreringspraksis for tidsbruk internt ved UiB.

I 2011 arrangerte fakultetet et seminar om mobilitet i forskerutdanningen og tar sikte på dette som et årlig tiltak. Økt bruk av samarbeidsavtaler med institusjoner i inn- og utland benyttes og for å øke mobiliteten.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Resultater i forskerutdanningen i 2011	2
2.1	Resultatindikatorene og fakultetenes resultater for 2011.....	3
3	Oppfølging av Handlingsplan for forskerutdanning	7
3.1	Fakultetenes planer og til tak	7
3.2	Forholdet mellom forskerutdanningen og forskningssatsingene ved fakultetene.....	8
3.3	Fakultetenes vurdering av gjennomstrømning og gjennomføringstid og tiltak for forbedringer	9
3.4	Tydeliggjøring av krav til avhandling basert på artikler	9
3.5	Midtveiseevalueringer.....	10
3.6	Veilederopplæring – behov for styrking av veilederkompetanse	10
3.7	Innføring av ph.d.-registrering og elektronisk fremdriftsrapportering.....	11
4	Forskningsdirektørens kommentarer	11
5	Vedlegg : Momenter fra fakultetenes forskerutdanningsmeldinger.....	13
5.1	Det humanistiske fakultet	13
5.2	Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet	13
5.3	Det medisinsk-odontologiske fakultet.....	13
5.4	Det samfunnsvitenskapelige fakultet.....	14
5.5	Det juridiske fakultet	14
5.6	Det psykologiske fakultet	14

Tabeller

Tabell 2-1 Antall avlagte doktorgrader, antall registrerte doktorgradskandidater totalt og antall nye avtaler 2008-2011 ved norske universiteter (Kilde: DBH).....	2
Tabell 2-2 Nasjonal sammenligning for gjennomføringsprosent (Kilde: DBH)Nasjonal sammenligning for gjennomføringsprosent (Kilde: DBH)	3
Tabell 2-3 Resultatindikatorer 2011 (Kilde: DBH)	3
Tabell 2-4 Antall disputaser ved fakultetene, måltall, resultat og prognose.....	4
Tabell 2-5 Gjennomstrømningstid for ph.d.-kandidater 2010 og 2011	4
Tabell 2-6 Antall nye doktorer per vitenskapelige årsverk	5
Tabell 2-7 Nye doktorgradsavtaler (DBH tall som kan avvike fra UiB tall pga. registreringspraksis)	5
Tabell 2-8 Antall aktive doktorgradskandidater.....	6
Tabell 2-9 Tilsatte i departementsfinansierte stillinger, UiB-stipendiater.....	7
Tabell 2-10 Tilsatte i Forskningsråds- og andre eksternfinansierte stipendiatstillinger.....	7